

**SOTKAMON KUNNAN
EHKÄISEVÄN
PÄIHDETYÖN
OHJELMA 2019-2020**

Ehkäisevä päihdetyön järjestämistä koskeva laki (523/2015) velvoittaa kunnat organisoimaan ehkäisevän päihdetyön alueellaan. Kunnan tulee huolehtia päihdeolojen seurannasta ja siitä koskevasta tiedotuksesta. Kuntalaisille tulee myös tarjota tietoa kuntalaisille päihdehaitoista ja niiden vähentämisestä. Ehkäisevä päihdetyö (EPT) on myös osa kunnan lakisääteistä hyvinvoinnin ja terveydenedistämistyötä. EPT-työ kattaa alkoholi-, huumausaine- ja rahapelihaittojen, tupakoinnin ja nuuskankäytön vähentämisen ja huomioi koko elinkaaren. EPT-työ on sekä ehkäisevää että haittoja vähentävää toimintaa.

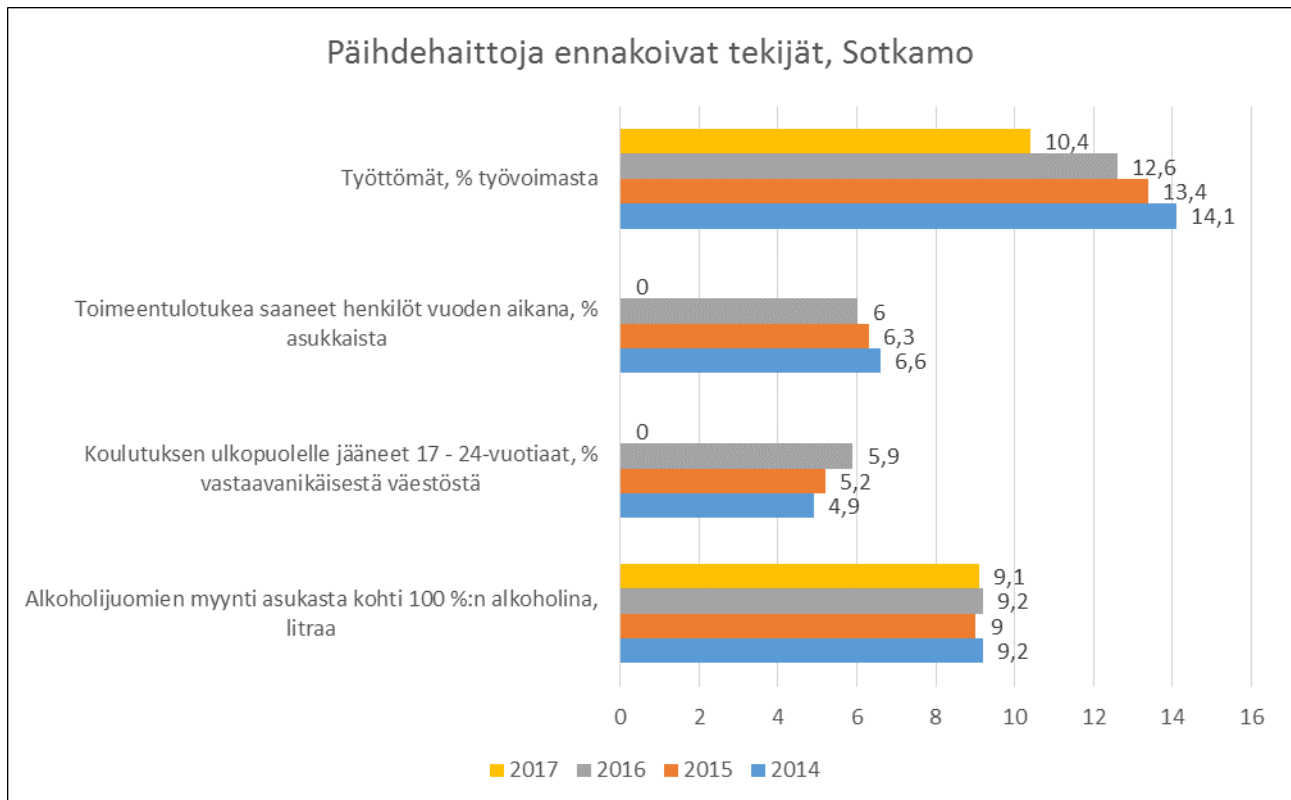
Sotkamon ehkäisevän päihdetyön vastaava toimielin on kunnanhallitus. Kunnanhallitus on päätöksessään (17.4.2018 § 70) vastuuttanut Sotkamon kunnan hyvinvointityöryhmän yhdessä kunnan nimeämien työntekijöiden kanssa koordinoimaan ehkäisevää päihdetyötä. Tämä ehkäisevä päihdetyön ohjelma täydentää vuosille 2017-2020 laadittua ja hyväksyttyä hyvinvointikertomusta. EPT-ohjelman toteutumista tarkastellaan ja tarvittaessa päivitetään vuosittain.

Ehkäisevän päihdetyön ohjelma on suunniteltu huomioiden tilastotieto, asiantuntijoiden sekä alueen toimijoiden näkemykset. Tilastotietoa on tarkasteltu avainindikaattoreiden laajemmin koko aihepiiri huomioiden. Lisäksi Sotkamossa on pidetty ehkäisevän päihdetyön toimijoiden välisiä työpajoja elokuussa 2018 ja laajemmin marraskuussa 2018. Sotkamon ehkäisevän päihdetyön toimijoiden rooleja (Liite) ja suunnitelmaluonnosta on esitelty eri toimijoille ja viranhaltijoille. Saadut kommentit ja näkemykset ovat huomioitu ohjelmassa.

Sotkamon nykytila

Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen (THL) kokoamat päihdeavainindikaattorit muodostavat kokonaisuuden ehkäisevän päihdetyön kokonaistilan arvioimiseksi. Kuntien päihdeavainindikaattorit käsitellään niiltä osin, kun paikallista aineistoa on saatavilla Sotkanet.fi -sivustolta. Vuoden 2018 tilastot eivät ole vielä valmistuneet. Liitteistä on nähtävillä taulukot vertailualueiden osalta.

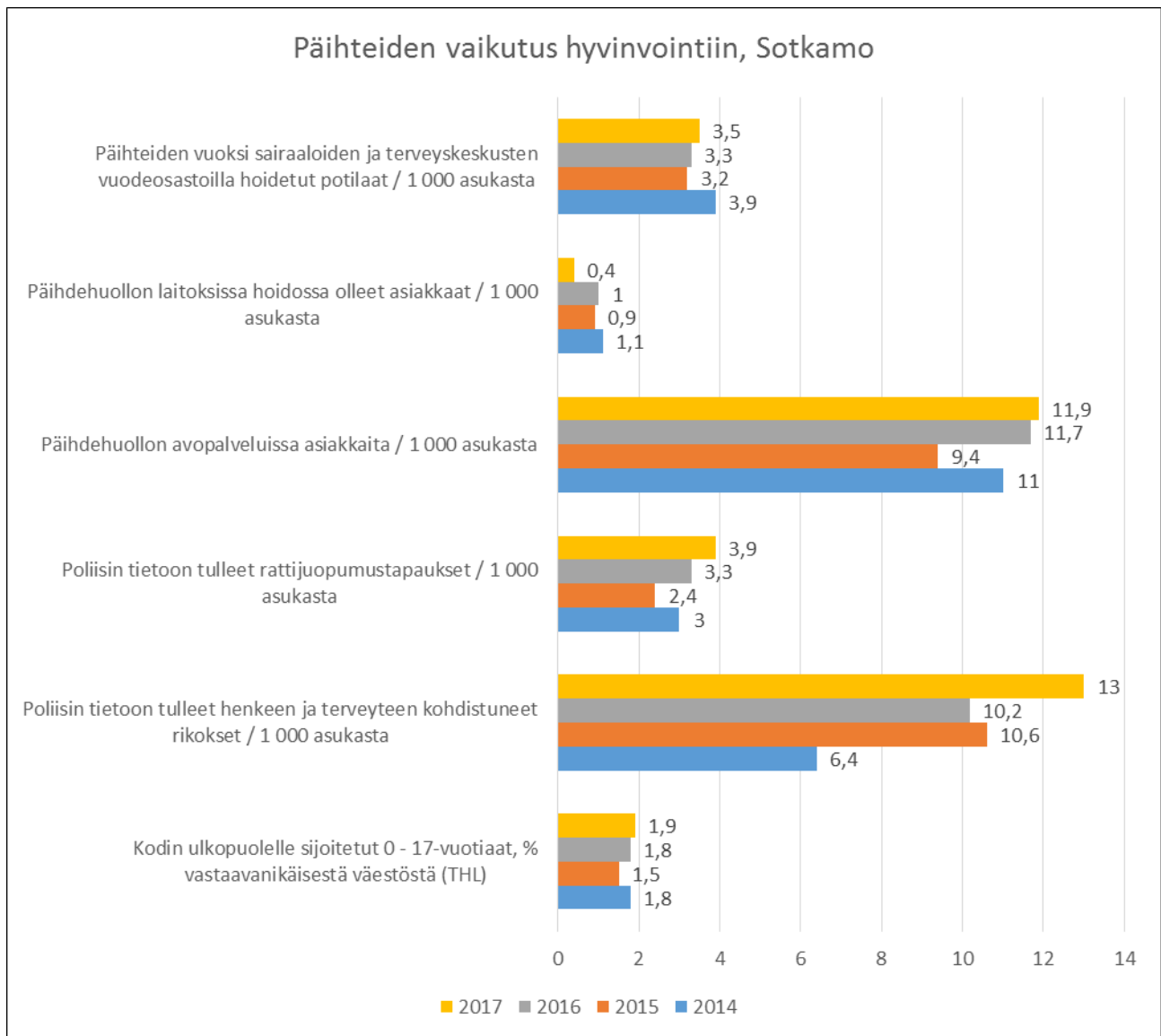
Päihdehaittoja ennakoivat tekijät

Päihdehaittoja ennakoivien tekijöiden muutos sekä Sotkamossa että koko maassa ja Kainuussa on käänntynyt pääosin hienoiseen laskuun. Työttömyyden tuoreimmat luvut ovat erityisen positiivisia Sotkamon näkökulmasta, mutta huolta aiheuttavat ne työttömät, joidenka työ- ja toimintakyky ei ole tue työllistymistä.

Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden 17-24 –vuotaiden määrä on hieman noussut Sotkamossa, samoin kuin Kainuussa kokonaisuudessaan. 100 prosenttista alkoholia myytiin Sotkamossa vuonna 2017 9,1 litraa asukasta kohden, kun sitä koko maassa myytiin 8 litraa. Sekä Sotkamon että Kainuun myydyt litramäärät ovat pysytelleet viime vuodet samanlaisina, kun se koko maassa on hieman laskenut. Osa Sotkamossa myydyistä alkoholista selittyy turismilla.

Päihteiden vaikutus hyvinvointiin

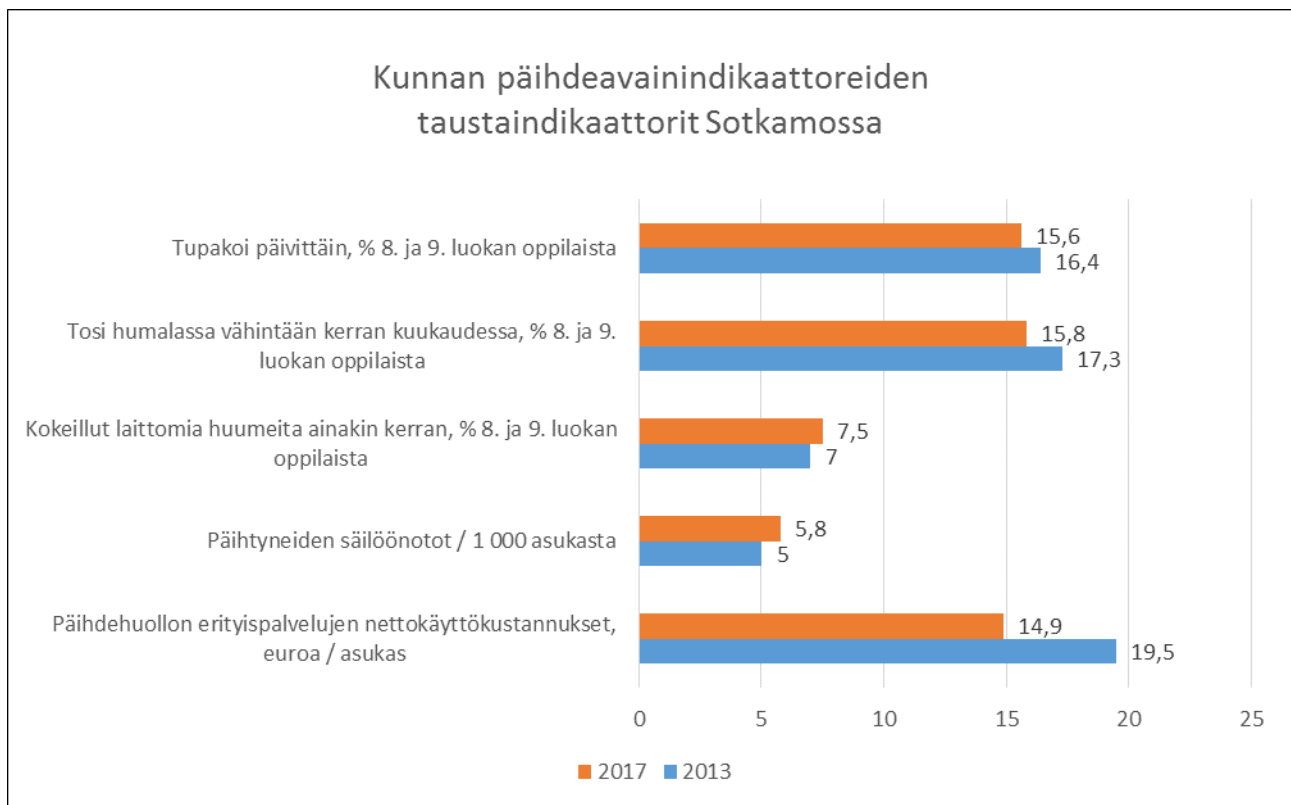
Päihteet rasittavat sosiaali- ja terveyspalveluita niin Sotkamossa kuin Kainuussakin enemmän kuin koko maata kokonaisuudessaan. Sotkamolaisten päihdehuollon laitoshoidossa olleiden määrä on vähäinen. Asiantuntijoiden näkemyksen mukaan Kainuussa päihdehuollon laitoshoidon käyttö on vähäistä alueella toimivien laitospalveluiden vähyyden vuoksi. Tästä johtuen päihdehuollon avopalveluita käytetään runsaasti.

Sotkamossa päihteiden vaikutukset näkyvät myös poliisin työn piirissä. Väkivaltatapauksen taustalta löytyy usein päihteiden käyttöä. Sotkamossa on hieman enemmän rattijuopumuksia kuin koko maassa. Sotkamossa poliisin tietoon tulleiden henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten määrä on kaksinkertaistunut vuodesta 2014 vuoteen 2017 koko maan rikosten määrän pysytellessä samalla tasolla. Poliisi on esittänyt myös huolensa huumeiden vaikutuksen alaisena autoilusta sekä päihteiden sekakäytöstä. Päihdemyönteinen ja salliva ilmapiiri koetaan lisääntyneen.

Sotkamolaisten lasten ja nuorten kodin ulkopuoliset sijoitukset eivät ole määrällisesti muuttuneet vuodesta 2014. Kainuussa ja koko valtakunnassa sijoitusten määrä on niin ikään pysytellyt samana. Päihteisiin liittyvien ongelmien ylisukupolisuus ja päihteisiin liittyvät opitut toimintamallit huolestuttivat Sotkamossa ehkäisevän päihdetyön piirissä toimivia tahoja.

Taustaindikaattorit

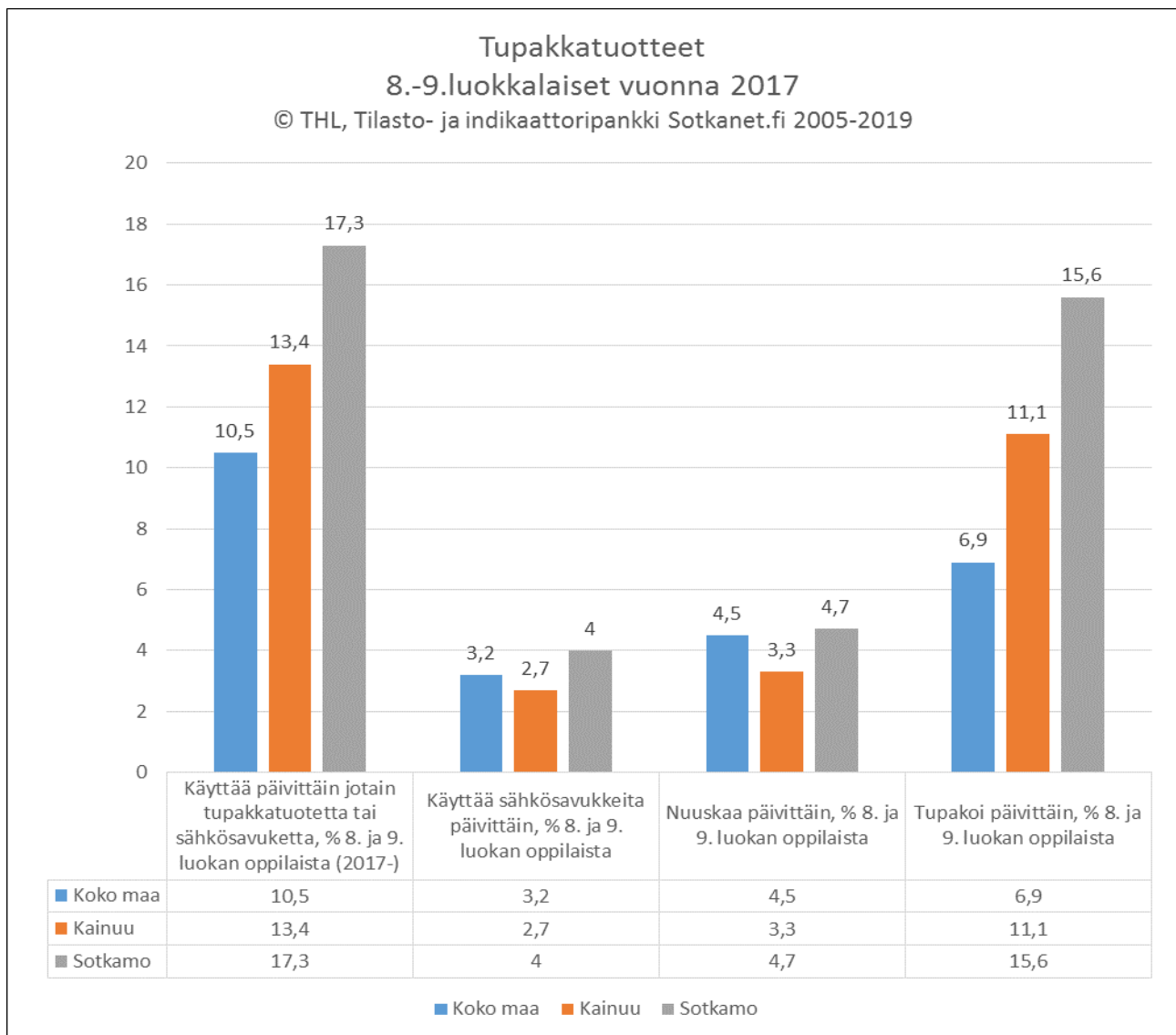
Taustaindikaattoreiden vertailuvuodet ovat muista kuvioista poiketen vuodesta 2013 vuoteen 2017. Taustaindikaattoreista on tässä esitelty ne indikaattorit, joista paikkakunta-kohtainen on tieto saatavilla.

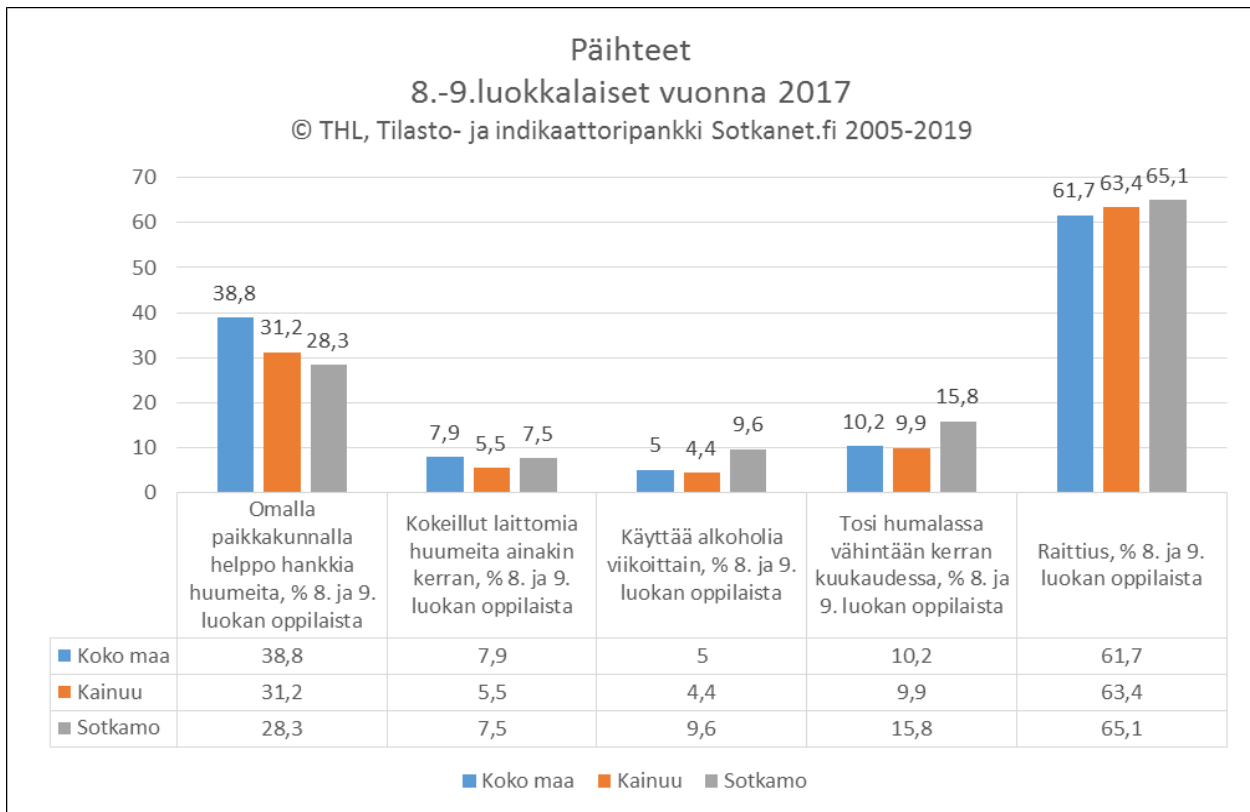

Sotkamossa päivittäin tupakoivia nuoria on enemmän kuin koko maassa tai Kainuussa. Tupakointi ei ole vähentynyt juurikaan tarkasteluajanjaksolla. Vaikka tosi humalalaan vähintään kerran kuukaudessa juovien sotkamolaisten nuorten määrä on vähentynyt, heitä on silti prosentuaalisesti enemmän kuin koko maassa tai Kainuussa. Laittomien huumeiden, kuten kannabiksen, kokeilut ovat yleistyneet hieman viidessä vuodessa. Koko maassa ja Sotkamossa vuonna 2017 ovat nuoret kokeilleet laittomia huumeita lähes samoissa määrin.

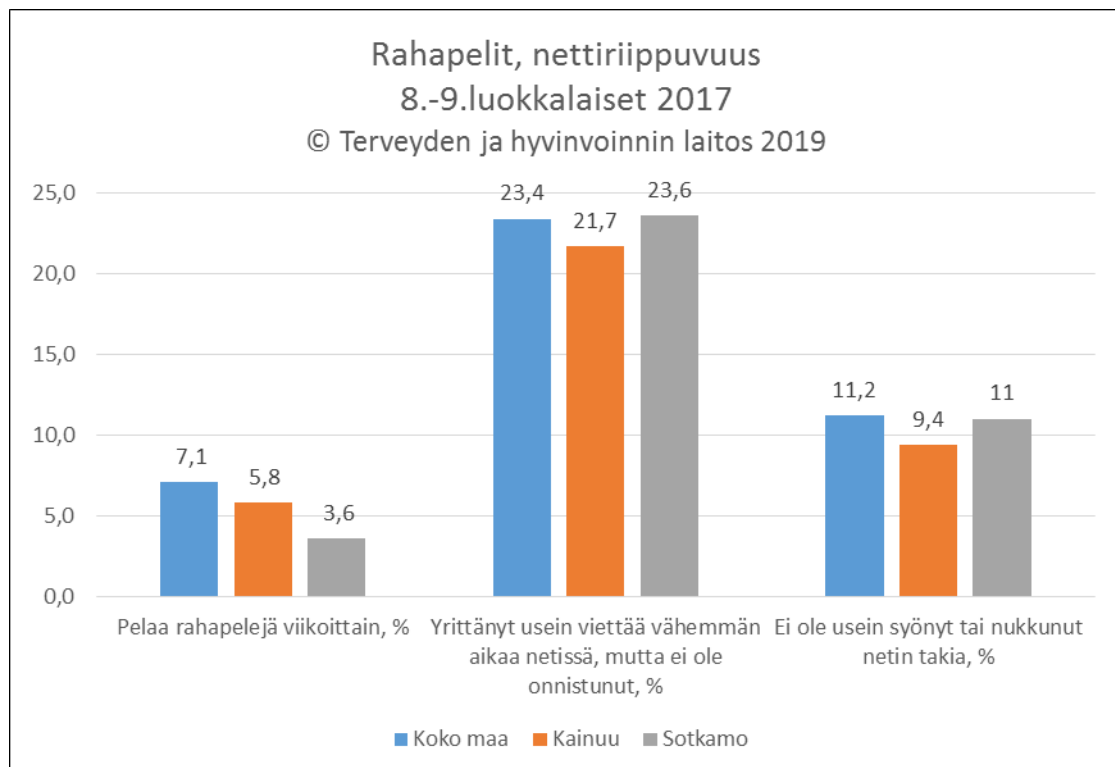
Kouluterveyskyselyn huomiot

Avainindikaattoreiden lisäksi Sotkamon ehkäisevän päihdetyön ohjelmassa on huomioitu Kouluterveyskyselyn tulokset. Sotkamolaisten 8.-9.luokkalaisten tupakointi, sähkötupakointi ja nuuskan käyttö ovat koko maata runsaampaa. Nuuskan käyttö on kasvanut myös asiantuntijoiden näkemyksen mukaan huomattavasti ja sen esiintyvyys nuorten keskuudessa on huolestuttavaa. Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn perusteella 9,7% sotkmalaisista pojista käytti nuuskaa. Kuitenkin 4.-5.luokkalaisten vastausten perusteella voidaan kuitenkin todeta, että sotkamolaiset lapset eivät kokeile tupakkatuotteita yleensä niin nuorina kuin Kainuussa kokonaisuudessaan tai koko maassa.

Vaikka sotkamolaisia raittiita nuoria on hieman enemmän vertailualueisiin nähden, alkoholia viikottain käyttäviä sekä tosi humalaan kerran kuukaudessa juovien määrä on isompi. Nuorten parissa työskentelevien havainnot tukevat tilastoja, sillä heidän mukaan nuoret, jotka käyttävät alkoholia käyttävät sitä usein ja runsaasti. Ensimmäisiä huumekekokeiluja sotkamolaisilla nuorilla on yhtä paljon kuin koko maassa. Kuitenkin Sotkassa huumeiden hankinta koetaan vaikeammaksi.

Nuorten rahapeliin pelaaminen on vähäisempää Sotkassa. Kuitenkin netin käyttöön ja sen kontrollointiin liittyy yhtä paljon haasteita sotkamolaisten nuorten parissa kuin koko maassa.

Sotkamon ehkäisevän päihdetyön ohjelma

1. MIELEKÄS, OSALLISTAVA TOIMINTA VAIHTOEHTONA PÄIHTEIDENKÄYTÖLLE		
TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUUTAHO
Opintojen ja työssäkäynnin mahdollisuuksien tukeminen	Julkisen liikenteen sekä asiointiliikenteen (myös VuokattiBus) turvaaminen	Kunta
	Palvelusetelistä tiedottaminen	Varhaiskasvatus
	Tiedotetaan riittävästi opintojen taloudellisten tukimuotojen mahdollisuuksista	Kuraattori Etsivä nuorisotyö Sosiaalitoimi
	Palveluiden / opintojen nivelvaiheiden tukeminen	Työllisyydenhoito Nuorisopalvelut Oppilashuolto
Harrastetakuu turvaamassa lasten ja nuorten harrastamista	Harrastetakuutyöryhmän perustaminen	Kunta
	Harrastetakuun suunnitelma	Kunta yhdessä alueen järjestöjen ja seurojen sekä muiden toimijoiden kanssa
	Mahdollistetaan harrastemahdollisuuksien kokeilu	Opettajat havainnoivat, seuratoiminta mahdollistaa
	Harrastetakuun seuranta ja arviointi	Harrastetakuutyöryhmä
Kulttuuriosallisuuden lisääminen	Maksuttomat kulttuuritapahtumat ja luennot kuntalaisille	Kunta; kansalaisopisto ja kulttuuritoimi
	Kaikukorttitoiminnan jatkuminen	Kunta
Sivukyläin elinvoimaisuus; osallisuuden tukeminen	Avustukset kyläyhdistyksille	Kunta
	Monipuoliset vapaa-ajanvietto-mahdollisuudet	Kansalaisopisto
		Kyläyhdistykset
		Yhdistys- ja seuratoiminta
	Vapaaehtoisuuteen perustuva matalan kynnyksen toiminta	3.sektorin toimijat
Palveluiden jalkautuminen sivukylille	Kulttuuritoimi Nuorisotoimi yhteistyössä muiden toimijoiden kesken	

2. HYVINVOINNIN JA PÄIHTEETTÖMÄN ELÄMÄNTAVAN VAHVISTAMINEN

TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUUTAHO
Huoltajien hyvinvoinnin tukeminen	Lapsen/koululaisen laajan terveystarkastuksen yhteydessä tehdään koko perheen hyvinvoinnin ja terveyden arvio	Neuvolapalvelut Kouluterveydenhuolto
	Kannustetaan sähköisen terveystarkastus Omasote –palvelussa	Lapsiperheiden terveyspalvelut
Huoltajien päihteiden ongelmakäytön tunnistaminen	Varhaiskasvatuksen huolen puheeksiottamismalli päivitetään ja asiaan liittyvää koulutusta järjestetään	Varhaiskasvatus
	Audit –kyselyjen systemaattinen käyttö	Neuvolapalvelut Kouluterveydenhuolto
	Lapset puheeksi haastattelu 1 v -neuvolan yhteydessä systemaattiseksi toimintamalli	Neuvolapalvelut
Nuorten nuuskankäytön vähentyminen	Nuuska: Kampanjat, tietoiskut	Kunta yht.työssä - koulut - nuorisotoimi - järjestöt (SuperJymy, EHYTry) - seurakunta Kainuun SoTe
	Nuuska-agenttikoulutus ja toiminnan jalkauttaminen yläkoululle	EHYT ry Nuorisotoimi
Nuorten päihteidenkäytön vähentyminen	Nuorisotalojen aukiolot nuorten tarpeiden mukaisesti	Nuorisotoimi
	Jalkautuva nuorisotyö nuorten tapahtumissa	Nuorisotoimi Seurakunta Perusopetus
	Nuorten päihdemittarin systemaattinen käyttö	Kouluterveydenhuolto Opiskeluterveydenhuolto
Nuoren elämänhallinnan tukeminen	Sisäisen yrittäjyyden edistäminen	Perusopetus Nuorisotoimi
	Tavoitetta tukevat ja vaikuttavat/tuloksekkaat ryhmätoiminnot (mm. Mahis, Tolokku-toiminta, Avartti)	Nuorisotyö Seurakunta Perusopetus
	Yksilökohtainen oppilashuolto	Koulupsykologi Kuraattori
	Alle 30-vuotiaiden työttömien kontaktointi	Etsivä nuorisotyö Tolokusti Sotkamossa -hanke
	Oppilashuollon huolen puheeksiottomalli päivitetään ja asiaan liittyvää koulutusta järjestetään	Oppilashuolto

Vaikuttava työllisyysenhoito ept-toimijana	Selvitetään mahdollisuuksia kouluttautumiseen	Kunnan työllisyysenhoito; Tolokusti Sotkamossa
	Varhainen puuttuminen työttömyyden alkuvaiheeseen sekä työttömyyden syiden selvittely	Kunnan työllisyysenhoito TE-palvelut Kainuun Sote
	Riskikäytön tunnistaminen ja huoli puheeksi	Työllisyysenhoito Perusterveydenhuolto TE-palvelut Työllistävät järjestöt
Ikääntyvien tietous päihteidenkäytön terveyshaitoista lisääntyy	Päihdehaittojen tiedottaminen eläkejärjestöille sekä vanhus- ja vammaisneuvostossa	Perusterv.huolto EHYT ry muut järjestöt

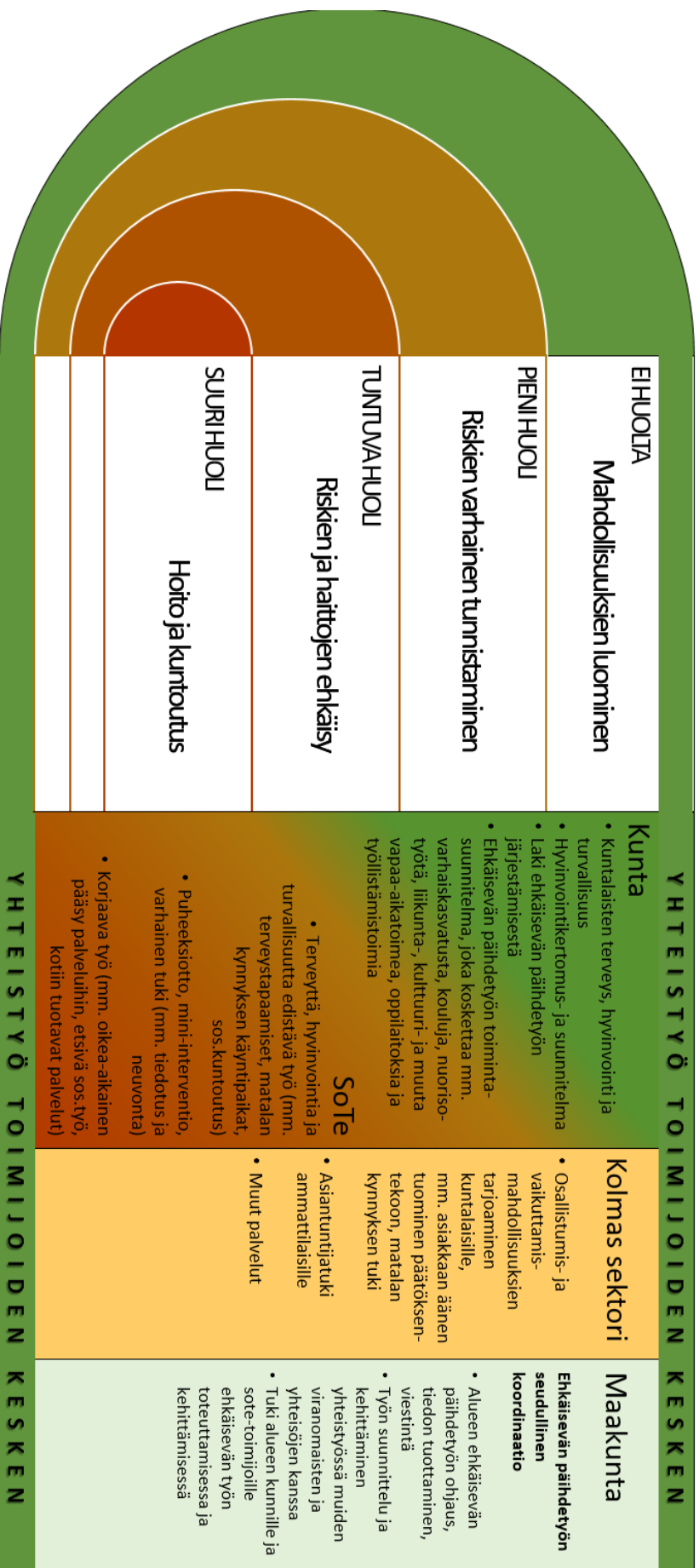
3. YHTEISTYÖN EDISTÄMINEN

TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUUTAHO
Ehkäisevän päihdetyön toimijoiden ja palveluiden tunnistaminen, yhteistyön lisääminen	Vuosittaiset päihdetyön toimijoiden kokoukset	Kunta, ehkäisevän päihdetyön työryhmä

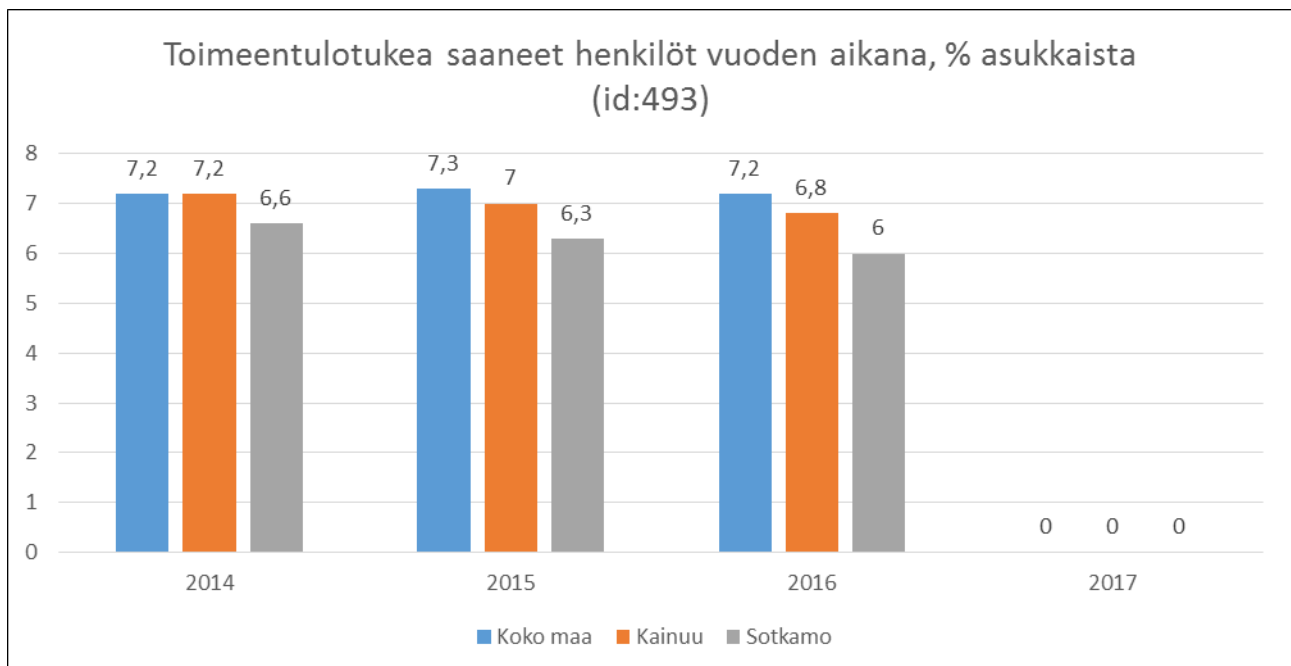
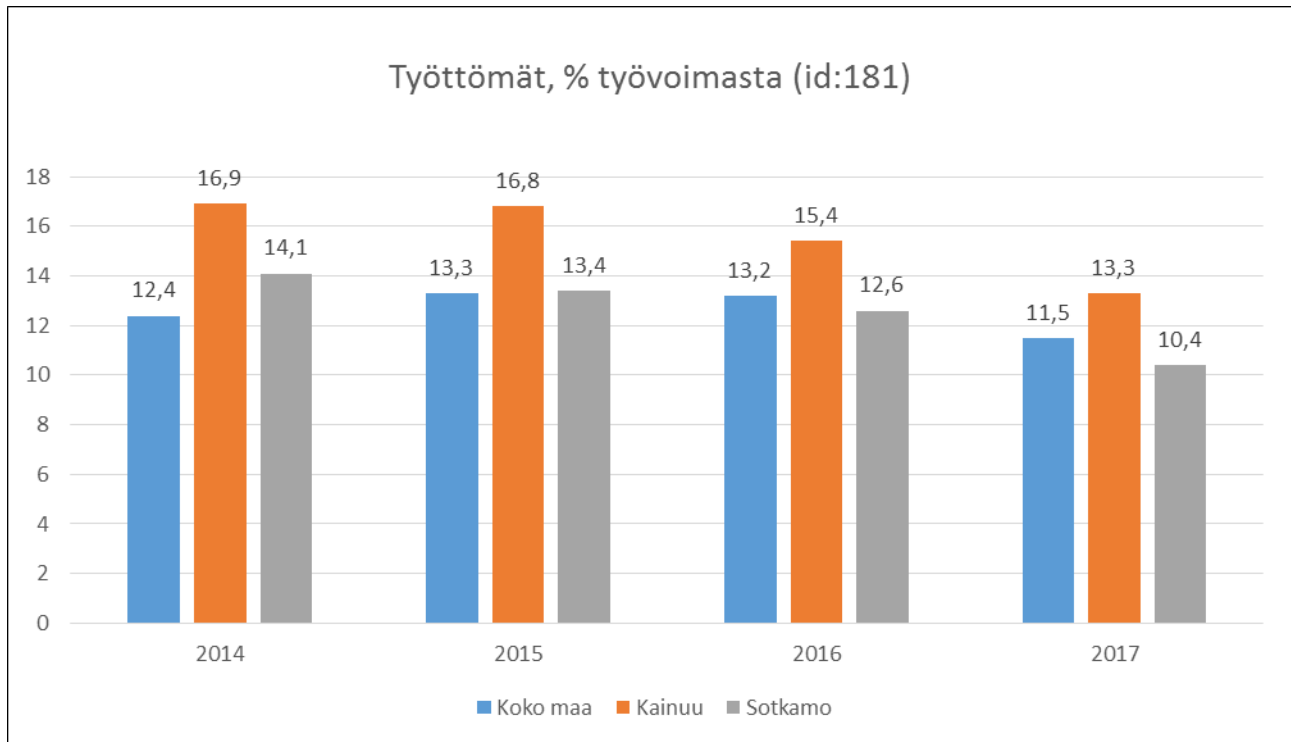
4. TOIMINTAMALLIT TUKEMAAN EHKÄISEVÄÄ PÄIHDETYÖTÄ

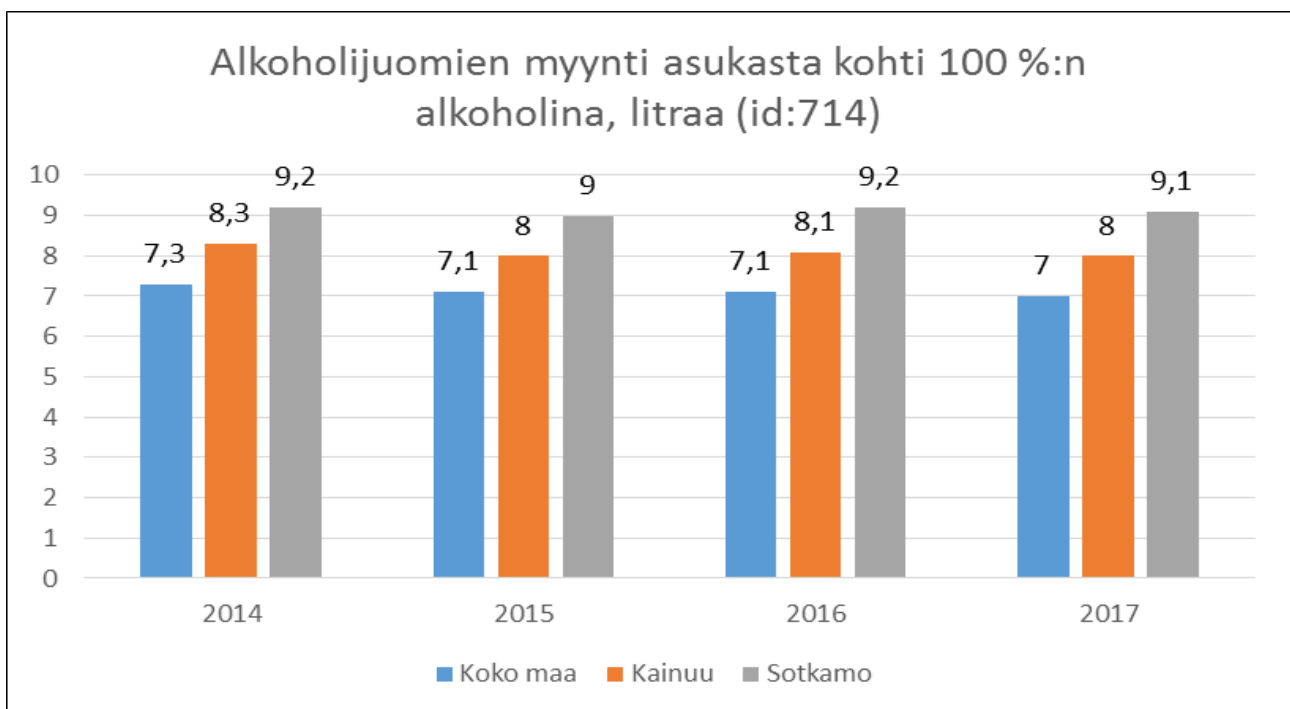
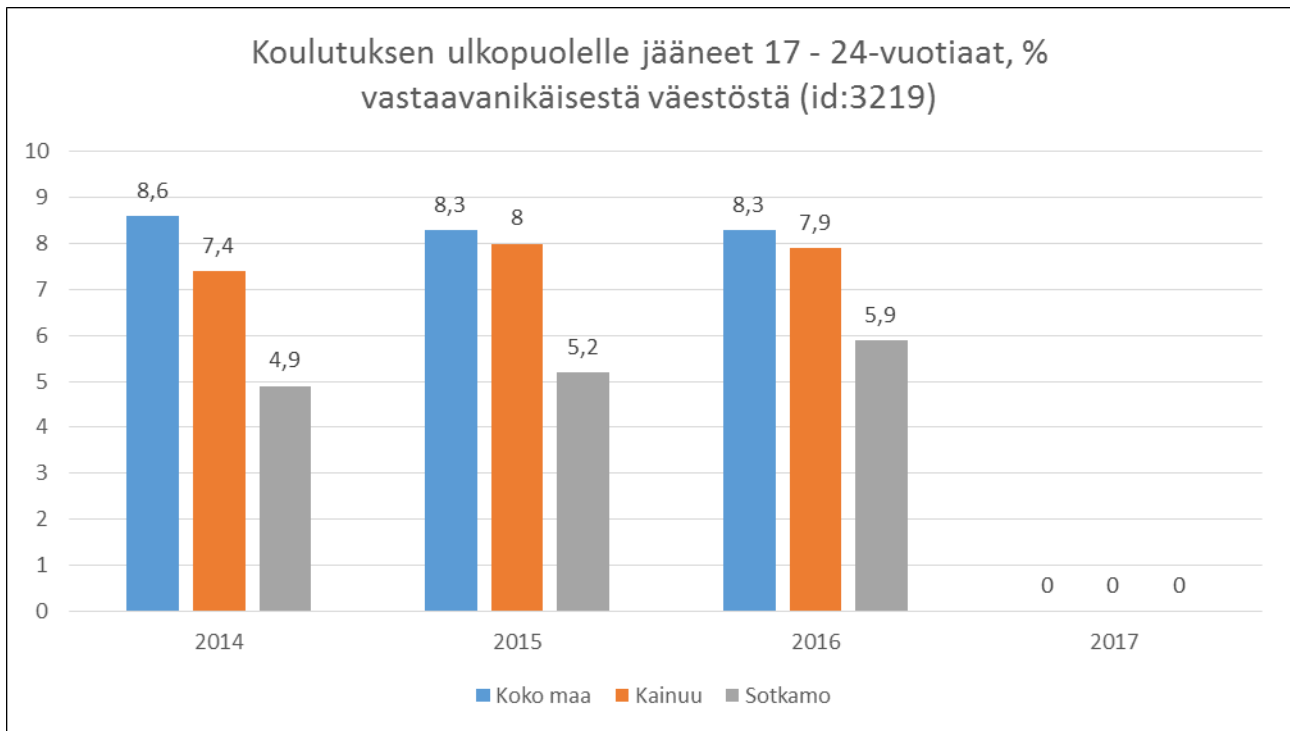
TAVOITE	TOIMENPIDE	VASTUUTAHO
Savuton kunta – toimintamallin laajentaminen	Kunnan avustuskriteeristöihin savuttomuus	Kaikki toimialat, toimialajohtajat
	Tuetaan savuttomuuteen äitiysneuvolassa esimerkiksi häkämittauksien avulla	Neuvolapalvelut
Tutkitun tiedon hyödyntäminen päihdeilmiöiden havainnoinnissa ja toimenpiteiden kohdentamisessa (mm. kouluterveyskysely, Tea-viisari, Sotkanet)	Toimintasuunnitelmissa otetaan huomioon saatavilla oleva tutkimus- ja asiantuntijatieto	Kunta, HYTE-koordinaattori

Ehkäisevän päihdetyön kenttä ja roolit Sotkamossa

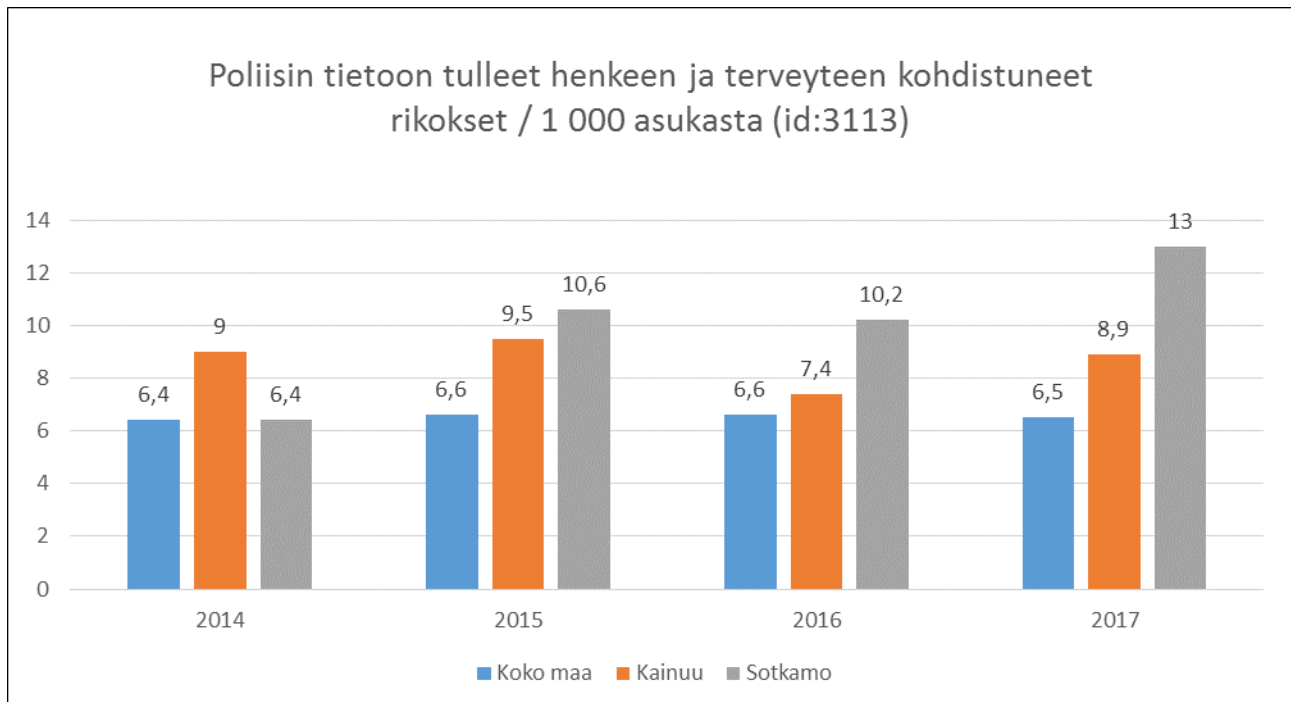
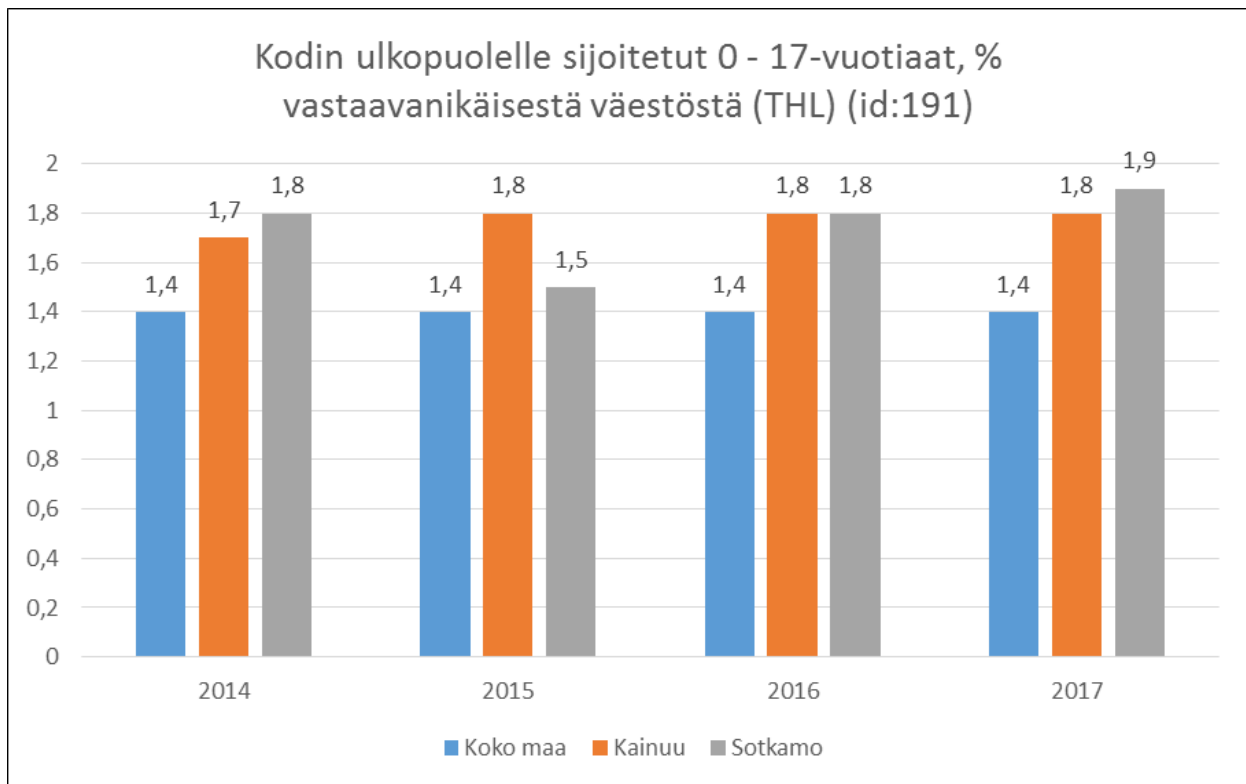

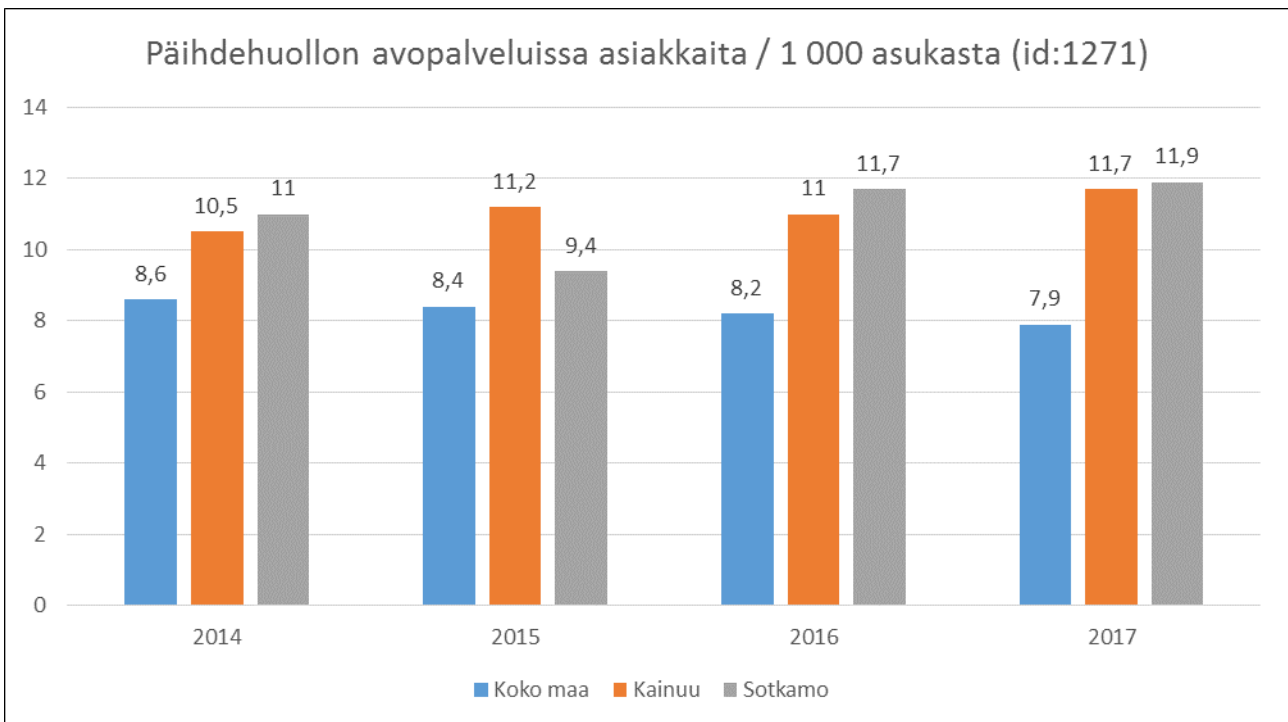
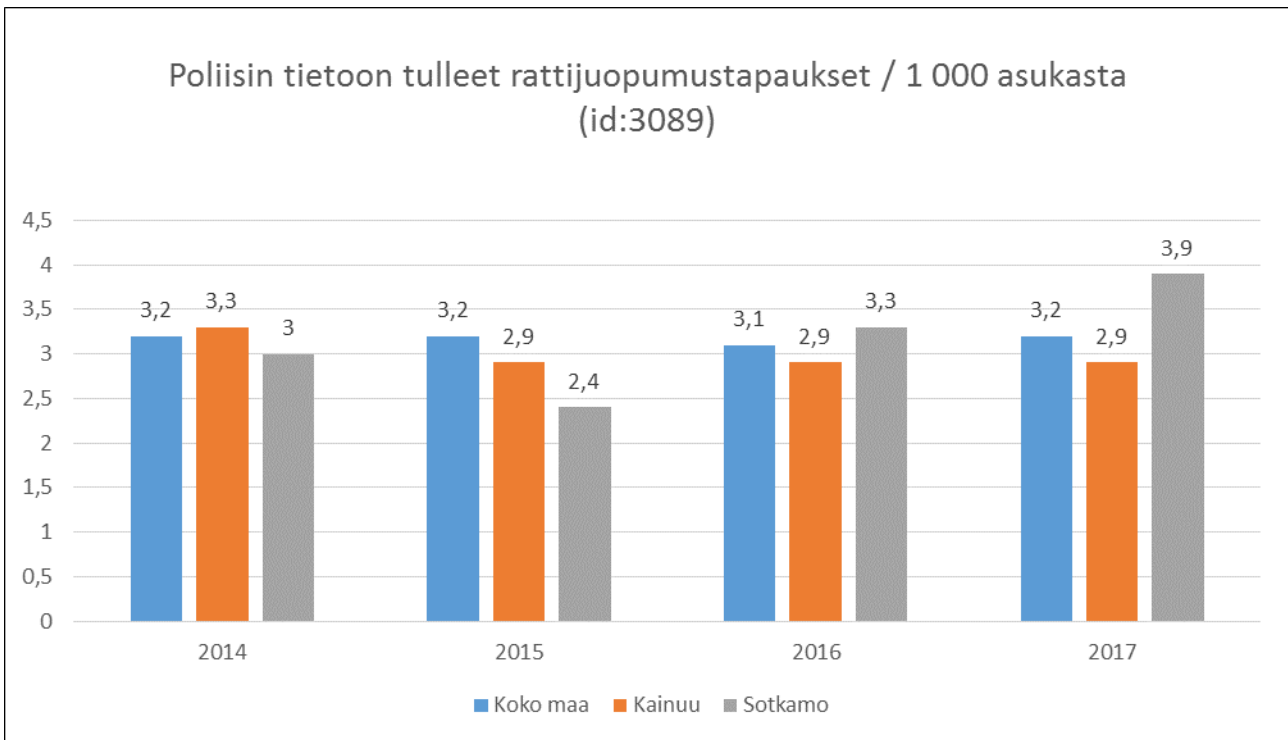
Päihdehaittoja ennakoivat tekijät

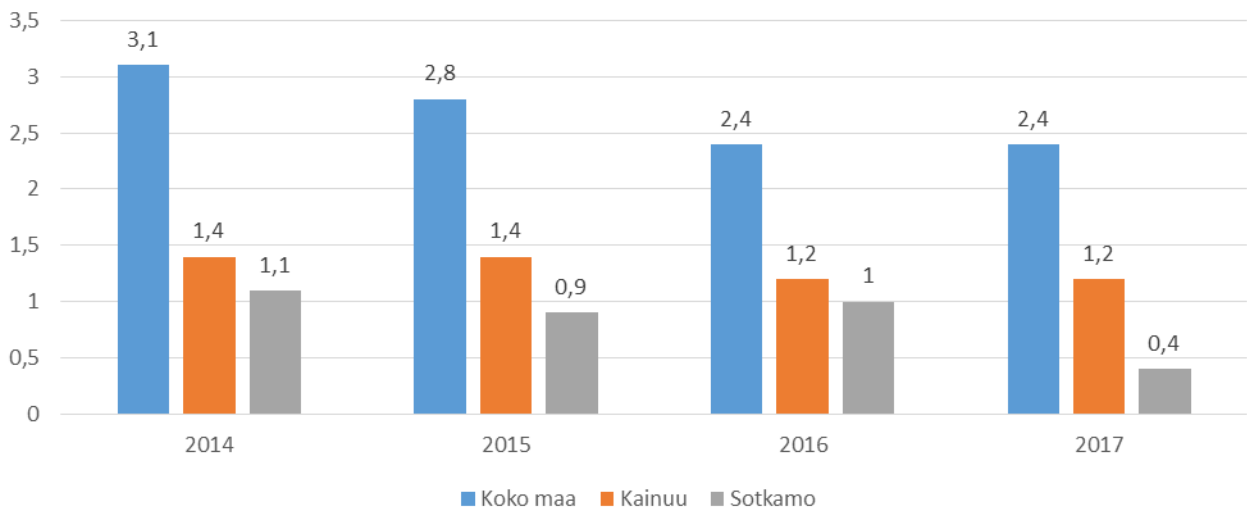
Päihteiden vaikutus hyvinvointiin

Päihdehuollon laitoksissa hoidossa olleet asiakkaat / 1 000 asukasta (id:1270)

Päihteiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1 000 asukasta (id:1278)

